

Tankar om skapandet

Mattias Frisk hösten 2010

Bör en konstnär förklara sitt konstnärskap, sina bilder och sina teorier? För att kommunicera vill jag hävda att det krävs en gemensam uppsättning betydelsebildande tecken att utgå ifrån och en åtminstone likartad förståelse för de betydelser som ligger utanför ordboksförklaringen av företeelsen. Det krävs med andra ord en likartad kulturell och/eller erfarenhetsmässig bakgrund hos de kommunicerande parterna för att kommunikationen ska vara lyckad. Att konst skulle fungera på något annat sätt än andra visuella företeelser är det samma som att tillskriva konsten någon form av religiös egenskap, vilket jag anser vara ytterst vanskligt. Konstnären använder sig av en rad olika uttrycksätt i exempelvis en bild. Några är allmänt kända i en kultur, andra refererar till företeelser som endast förstås av en subkultur och en (stor?) del kan rentav vara rent personliga. Däremot blir det lite svårare när en konstnär börjar diskutera i termer om "att uttrycka sig själv" och "låta verket tala för sig själv".

Att vilja uttrycka något är nödvändigtvis inte detsamma som att vilja kommunicera något. I konstnärlig praktik upplever jag det som att man för en viss form av dialog eller kommunikation emellan exempelvis färgen, duken och sig själv, denna verkar självfallet inte i ett vakuum utan förhåller sig till en rad andra bilder, utsagor, yttranden kort sagt texter för att använda den semiotiska vokabulären. Men ändå finns det i det färdiga verket spår av dess tillkoms, av ställningstaganden, dialog, olyckor, ändringar, defekter, övermålningar och så vidare som borde vara så subjektiva att inte ens den djupaste närläsningen av en utomstående torde nå de betydelser som kan uppstått i dialogen mellan målare och målning. Detta kan vara frågan om att uttrycka sig själv och jag ser inget som helst magiskt eller romantiskt i det hela.

Att låta verket tala för sig själv då? Här blir det dock svårare. Ett konstverk är dels en produkt av sin samtid och sin skapares intentioner. Frågan är dock hur mycket av detta som faktiskt "fästs" i bilden. Man kan möjligen uppfatta konstens diskurs vid tidpunkten för dess tillblivelse om man ser till ett större antal målningar som skapats ungefär samtidigt i en likartad kultur genom att se val av teknik, gestaltning och motiv. Men betydelsen uppstår hos mottagaren utifrån vissa kulturellt betingade föredragna läsningar av olika element i bilden. Detta är även giltigt för abstrakta bilder då färger och former har vissa kulturellt och kontextuellt betingade betydelser. Om konstnären menar att dennes syfte med att "låta verket tala för sig själv" i bemärkelsen "det jag vill säga har jag fäst i bilden med hjälp av färg och form" tror jag att konstnären snart kommer se sig själv som missförstådd. Om betydelsen av uttrycket istället skulle vara något i stil med "bildens innehåll speglar betraktarens erfarenheter och kulturella präglning" så tror jag konstnären är mer rätt ute. (Jag vill här påpeka att

västvärldens visuella konventioner för gestaltande av verkligheten på intet sätt är universella. Exempelvis har E. H. Gombrich visat att vår gestaltning av perspektiv inte har varit gångbar överallt.)

Bör en konstnär förklara sina verk? Frågan kan lika gärna ställas såhär: Bör en betraktare få sin tolkning av ett verk förändrad av en förklaring? Det hela är ju kanske inte så viktigt om man betänker ovanstående teoretiska resonemang. Men vill man som konstnär jobba utefter ett tydligt tema eller liknande och vill att ens publik ska vara med på vad som sker så kan åtminstone en viss förklaring vara på sin plats. Ett varnande finger bör dock höjas i samband med detta; även om den språkliga praktiken är verklighetskonstruerande och betydelseskapande så är det ändå en översättning från ett uttrycksätt till ett annat, viss information kommer inte till uttryck i en översättning och språket har en förmåga att definiera och fastställa vissa aspekter av ett verk medans det inte kan klara av att förklara andra. Jag kommer att tänka på Rudolf Arnheims uttalande; om ett alfabet skulle konstrueras utav färger skulle det vara helt oanvändbart.